

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára :
24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel,
egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz
küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Sharpe Matilda.

Feljegyzés

NY-V.

A fentebbi képhez alig szükséges valami magyarázat, hisz a ki rátekinthet a Sharpe Matilda kisasszony arcára, az csakis végtelen jóságot s nagyon sok lelki nemességet olvashat ki e kedves vonásokból. Azok a mosolygó kék szemek, melyek még ma, évek hosszu sora után sem vesztették el fényüket, szeretettel tekintenek mindenkire; a londoni Channing House nevű iskola lelkes igazgató-nőjének mindenkihez van egy nyájas szava, szívének melegségéből szegénynek és gazdagnak egyaránt jut s biztató jó tanácsai, valamint anyagi támogatásai már számtalanokat tettek boldoggá. Főjelszemvonása a lelki jóság, mely kiérzik minden tettéből, minden szavából. Ő igazán jó a szó legszebb, legnemesebb értelmében, annyira, hogy másokról sem képes soha rosszat feltenni. Ha valaki hibát követ el, azt mindjárt kész egy pár nyájas szóval kimenteni, pártfogásába venni s gyöngéd figyelmzetéseivel a jó utra visszavezetni.

„Szeresd felebarátodat, mint önmagadat“, e parancsolatot Sharpe k. a. megváltoztatta: szeresd felebarátodat jobban, mint önmagadat. Ez az ő jelszava. De viszont szereti ám őt is mindenki; az iskolában alkalmazott tanítónők tisztelettel, az intézeti növendékek fiatalos lelkesedéssel és ismerősei a legnagyobb elismeréssel beszélnek róla, s ez utóbbiaknak köre nagyon tágas, mert Sharpe kisasszonynak sok barátja van nemcsak a londoni unitárius társaságokban, de Anglia majdnem minden nagyobb vidéki városában. A kisasszonynak már fiatal korában legkedvesebb időtöltése a tanításon kívül, mert hisz ezzel foglalkozott mindig a legtöbb előszeretettel, az utazás volt. Ismeri hazájának különböző vidékeit és bejárta Európa nagy részét s utazásai közben szerzi legjobb barátait, mert hisz ő rövid idő alatt megnyeri környezetének szeretetét s kivált a gyermek-világnak nagy kedvence. Utazásaiból rendszeren kedves emlékekkel megrakódva tér haza, londoni kényelmes otthonába, mely máris egy kis muzeumhoz hasonlítható, annyi érdekes régiséggel és különlegességgel bir. Salonjának legbecesebb kincsei azonban a kisasszony albumjai, melyek részint eredeti vázlatokkal, részint a kisasszony által készített kedves kis fotográfiákkal vannak tele. Utolsó pár év óta ugyanis passionatus amateur fotografus lett Sharpe k. a., mely foglalkozás sok gyönyörűséget szerez neki és másoknak is egyaránt.

A fényképezés mellett még ráér időnként egy kis irodalmi munkásságra is. Szeretett növendékei számára összegyűjti s magyarázatokkal ellátva kiadja az angol költők válogatott műveit; saját élettapasztalatai, aforisztikus gondolatai s a fiatalsághoz intézett jó tanácsai nemrég egy csinos kis kötetben láttak napvilágot, legutolsó munkája pedig „Utazás a mennyország felé“, egy bájos, vallásos gondolatokkal tele kis könyvecske, még ez évben sajtó alá kerül.

Mit mondjak még? Azt, hogy a kisasszony őszinte szeretettel van irántunk, magyar unitáriusok iránt, ez már ismert tény idehaza. Buzogány Mariska kisasszonyt és engem is a legodaadóbb vendégszeretetben részesített Londonban való tartózkodásunk alatt, annyira, hogy rosszul esett megválnunk a Channing House nevű kedves intézettől s annak tisztelve szeretett igazgatónőjétől. Rosszul esett már azért is, mert nem tagadhatjuk el, hogy a szorgalmas munkásságban eltöltött évek romboló nyomokat hagytak hátra a törekeny testen s a Sharpe Matilda k. a. egészsége annyira gyöngye lett, hogy csak nővére gondos ápolásának sikerült őt még eddig a komoly betegségtől távol tartani. Mi kérjük Istent, hogy óvja meg és tartsa meg őt még hosszú éveken keresztül, hadd legyen boldogítója még sokaknak!

Fangh Erzsébet.

Egy angol nő indítványa magyar leányok N-U
érdekében.

Sharpe Emilia kisasszony levele.

32. Highbury place. London N.

Juli 15. 94.

Kedves uram. Sokáig késtem e levelemmel, de ennek oka az, mivel Fangh kisasszonytól azt hallottam, hogy Ön még nem határozott egy fiatal leány küldése iránt a Channing House-ba. Ugy tetszik nekem, hogy ennek egyik akadályául az átutazási költségek szolgálnak.

Ennél fogva közölni kívánom Önnel erre vonatkozólag saját tervemet s kérem Önt, hogy vegye azt fontolóra s beszélje meg paptársaival.

Nem lenne-e lehetséges az Önök unitárius egyházaira nézve, hogy egy kis alapítványt tegyenek össze arra a célra, hogy az Angliába utazás költségeit abból fedezhessék azon ifju leányoknak, főleg unitárius papok leányainak, a kiket Önök jónak látnának ide küldeni a Channing House-ba? Ezt az alapítványt 3—4 bizottsági tag kezelése alá kellene adni, a kik segítségül lennének az ifju leány megválasztásában és határoznának arra nézve, hogy az egész uti költséget az alapítvány hordozza-e, vagy bizonyos esetekben talán csak felét. Mihelyt arról értesít Ön, hogy az alapítvány gyűjtése megkezdett és biztosítva van, azonnal 25 font sterlinget küldök angol pénzben Önnek, mint járulékomat az alapítványhoz.

Kedves uram, már megelőzőleg kifejeztem az iránti forró ohaj-

tásomat, hogy ne ejtsük el ezt a szép gyakorlatot, a mit megkezdetünk, hogy küldjenek önök ide leányokat, hogy érintkezzenek a mi angol unitárius nőinkkel rokonszenvünk élénkítésére az önök egyháza iránt és visszatértökkel kedves emlékek megőrzésére irántunk. Többször biztosítottam Önt, hogy forró vágyom és szándékom, a míg élek s anyagi helyzetem megengedi, minden erőmből fenntartani és előmozdítani ezt a gyakorlatot. Azt is megírtam, hogy reményem van, hogy a mikor én és testvérem megszününk a Channing House iskolát vezetni és annak vezetése egy bizottságnak adatik át, ez sem fogja ezt a gyakorlatot elejteni, hogy egy magyar tanuló leány legyen itt, a mint egy magyar tanuló van a Manchester College-ban is. Kérem azért, írja meg, hogy létrehozhatja-e ezt az alapítványt és akkor talán találni fog egy leányt, a ki még az ősön átjöjjön.

Mondhatom, hogy Fangh kisasszonynak itt léte igen kielégítő volt ránk nézve és remélem, hogy a mikor haza megy Önök is, ő is azt szintén előnyösnek fogják találni. Fangh k.-asszony tanulni szerető, munkás leány, különös figyelemmel van minden iránt a mit lát és tapasztal és azokat el is sajátítja. Sok barátnőt szerzett magának, s nemes érzése és gondolkozás módja őt nekünk is kedves barátnőnké tette. Szerettük volna, ha tovább itt tarthatuk volna, mert valóban 11 hónapi itt mulatását alig lehet egy évek tartani. De édes anyja ohajtja, hogy haza menjen. Részemről remélem, hogy levelezésben maradok mind a két leánynyal, a kiket Ön ide küldött és így mind többet és többet fogok tudni az önök unitárius egyházáról. Fogadja legszivesebb üdvözlözetemet, mellyel maradok Önnek kedves Úram tisztelője,

Sharpe Emilia

Két angol nő.

Fennebb közöltünk egy arczképet és egy levelet. Az arczképet kiegészíti a Fangh kisasszony közleménye, a levél beszél önmagáért és a kettő együtt olyan két nővért állít az olvasó elébe, a kik valószínűleg csak önmagukhoz és egymáshoz hasonlitanak. És annyira ki is egészítik egymást. Matild a tanulásnak él s a nevelésnek szánta egész életét. Emilia a tudomány mívelésére s a jótékonyásra fordítja életét és vagyonát.

Az elsőt, mint igazgatónőt áldja már két leányunk, mint

egykori tanítványai ; a másikat áldani fogják hosszú évszázak és a magyar unitárius nőknek egy hosszú sora.

Mily megható az a lelki töprengés, a mellyel a magyar leányok sorozatát állandóvá akarja tenni a londoni Channing leányiskolában, s mily lélekhez szóló a püspök urhoz intézett felhívása, hogy gyűjtsünk alapot a magyar leányok londoni úti-költségeiré. Ha jól felfogjuk a Sharpe kisasszony czélját és szavait, ha magunkkévé tesszük tanácsait, lehetetlen elmaradnunk az áldozattól. Kedves anyák, leányok és ti mindnyájan, kiket a nőnevelés érdekel : álljunk össze azonnal, tegyük össze nélkülözhető pénzünket s szerezzük meg püspökünknek azt az örömet, hogy Scharpe kisasszonyt értesíthesse, hogy a 25 fontot (260 frt) elküldheti, mivel olyan alap gyűlt össze, a melyből biztosítva lesz egy leány úti költsége. Lesz-e közöttünk, a ki e hívó szót meg nem érti ?

Az adományok főt. püspök Ferencz József urhoz küldendők Kolozsvárra.

Boros György.

Berde emlékére.

Még friss a hant, még nedves a göröngy ;
Mit a kegyelet könnye áztatott,
S ki törli le még akkor is ha majd
Sirjokba futnak lomha századok ?
E könny ny rezg a hála virágain
Mint harmatcsepp az illatos fűvön ;
De bár az ősz mostoha viharja
Vagy a télnek rideg fuvalma jön
Meg nem fagyasztja észak hidege
S e könnyben él a dicső nagy neve !
Segélyt nyújtál a szenvedő szegénynek,
Letörülted az inség könnyeit
Mely cseppenként áradattá nőve
Fényes nevednek útát égbe nyit.
Szived, lelked tiszta volt és nemes
Nem mocskolta be szennyes föld sara
Fölkerested a szükség kunyhaját
Mit ember könyör s minden elhagya.
És mi ellen annyi annyit véte
Egyházadé volt szived verése !
Mit három század örvöngve tépett

Min ármány ütött rúd, halotti tort,
Bár önkény dúlta lelke templomát
Mégis állt az egységshivő csoport!
S ha hirdeté az égi üdv szavát
Mit hosszú század esdckelve kért
Méltatlan kín s véres szenvedés
Nyujtott tövises, összetört babért.
De most az ígét fennen hirdeti
S te segitéd, erőt adál neki!

Ha palotában, bíbor ágyadon
Henyélve, tunyán éltél volna te
Nem dicsérnélek, hogy így áldozál
Habár szegény egyházad üdvire.
A pénznek ajkam soh' sem tömjénezett,
Mert csillogásban önzés lakhatik
A belső sárt az arany elfödi,
A puszta szín hány embert elvakít!
És az előttem nem nagy áldozat,
Ha magának is fölösen marad.
Egy századnak szentelted életed
Te a mai kor s század gyermeke
Egy életet! . . . S nem is magadnak . . .
Egy elhagyott seregnék üdvire!
Arczod hasitá véres verejték
Sanyargva töltéd aggott napjaid
S újat nem vettél, ha a tüske tán
Ócska ruhádból foszlányt is szakít.
Kevés, a ki ilykép lemondana
A nélkülözés sivár iskola!

S te lemondtál a boldog életről
A te ajkadról nem lebbent élv-mosoly
Felrótták ezt, ha még az egekben
Mértékosztó igazság honol.
Nem volt családod: azzá fogadtad
Egységshivő lelked rokonjait
S e lélek távol jövőben is
Hinni, remélni s küzdeni megtanít!
A mit magadtól megvontál magad
Szegénynek adtad: ez volt áldozat.
S te gyűjtél, habár gyöngye válladat
A gond s aggkor nyomá! . . . Sulyos terü!
Gazdag voltál és mégis oly szegény;
Dicső alak és mégis egyszerű! —

Segélyt nyújtál a szenvedő szegénynek
Lctörülted az inség könnyeit,
Mely cseppenként áradattá nőve:
Fényes nevednek útát égbe nyit.
S míg az utókor egységet hiszen,
S egyháza üdvét hordozza sziven,
S míg ajka arra áldást könyörög:
Neved él, mert tetted szent, örök!!!

1894.

Veress Árpád.

Jellemvonás a Berde Mozsa életéből.

Az erdélyi kir. főkormányzéseknek 1867. évben történt feloszlatása, illetőleg megszüntetése után, engem alólirtat ki a nevezett kormányzék számvevőségénél mint számtiszt voltam alkalmazva, Budapestre, a belügyministerium számvevőségéhez színtén számtisztnek neveztek ki. Ezen állásom elfoglalása végezt 1868. év január 13-án felis mentem Budapestre, — de a szigorú téli idő, és rendezetlen állapotom, kényszerítettek családomat Kolozsvárt hagyni, — 1868. május havában a családom felszállítására Kolozsvárra szándékoztam jönni, pénzem nem lévén kölcsönhöz kellett folyamodnom, s egy collegám ajánlotta is, hogy Pesten mérsékelt perczentre kapunk, és így vele átmentem Budáról, Pestre, és a mérsékelt perczent csak 60% volt, a melyet én perszé nem fogadtam el, és így gondokba merülve, hogy hol kaphassak pénzt, jöttem a Lánchídon keresztül Budára. Berde Mozsa ur, a ki színtén a belügy ministeriumba mint osztálytanácsos volt alkalmazva, a Lánchid-kávéház sarkán áldogált, s midőn hozzá értem kérdez, hogy hol voltam. Miután körülményesen elbeszéltem, hogy a családom után Kolozsvárra kell hogy jöjjek és kölcsönt venni jártam Pesten, Berde Mozsa ur, ezt mondja nékem, hogy hát már most mit csinálok. Jaj mondom, mint a székely mondja, vele hállok, s majd csak ki drukkolok valamit. Ekkor kérdi Berde ur, hát mennyire lenne szükségem. Én mondam hogy vagy 200 frtra igen, erre minden további szó nélkül kivette zsebéből a tárczáját és 200 frtot nekem át adott. Én, a ki ismertem a Berde Mozsa ur takarékoságát, ámulatomba szólni alig tudtam a meglepetéstől, de végre mégis mondom, alázatosan köszönöm Nagyságodnak előre is ezen nagy szíveségét, mert rajtam nagy bajomba segített, de már most hol irunk erről egy váltót, vagy legalább egy kötelező írást. Berde azt mondá, hogy sehol, mert én magának öcsém, se váltóra, sem írásra nem adok, hanem adok a becsületére, és így minden legkisebb biztosíték nélkül, gavallérosan 200 frttal kíségetett nagy bajomból, mely nékem nem csak akkor, hanem most vénkoromba is jól esik, és hálásan emlékszem vissza reá.

Tóth Károly,

igazságügy ministeri nyugalmazott számtiszt.

Az unitárius egyházakörök évi közgyűlései.

A *kükküllői unitár. egyházi kör* évi rendes közgyűlését auguszt. 9-én tartotta Magy.-Sároson.

Ferencz József püspök úr ő méltósága ez időben éppen Sároson rokonai látogatásán lévén, közgyűlésünk tagjai fiatal esperesünk vezetése alatt testületileg jelentek meg üdvözölni szeretett főpásztorunkat. Esperesünk püspök úr ő méltóságát egy rögtönzött, szeretetet és nagyrabecsülést kifejező beszédben köszöntötte: mint bölcs vezért, igazságos kormányzót és boldog családapát; kérvén egyszersmind, hogy gyűlésünket szerecséltesse magas látogatásával. Püspök úr ő méltósága egyszerü, de sokatmondó főpásztori szavakban köszönte meg a figyelmet, mely nem hivatalos utjában is kedvesen lepte meg. A tisztelgők mindenikével kezet fogva, tanácskozásainkra áldást kérve és szeretetet ajánlva, a tisztelgés véget ért.

A közgyűlést megelőzőleg istentisztelet tartatott, melyre Tiszt. Kiss Sámuel széplaki veterán pap egy eszmékben gazdag beszédet tartott; az énekvezetést alólirt végezte. Templomozás után vette kezdetét a közgyűlés. Esperesünk egy talpraesett elnöki beszéddel nyitotta meg a gyűlést.

Ezt követte az esperesi jelentés, melyből a közgyűlés az egyes ekklesiák vagyoni állapotáról, népesedési és gazdasági viszonyairól a legapróbb részletekig tájékozást szerezhett. Kegyelettel emlékszik meg Rédiger Árpádról, mint egyházakörünk halottjáról; Berde Mózesről, mint vallásközönségünk; Kossuth Lajosról, mint országunk halottjáról.

Hadd álljon itt egy pár sor a kimerítő jelentésből. Ugymond: „Lankadatlan munkásság és kitartás, szorgalom és takarékoság párosulva kell, hogy vezessenek hajszálnyinak látszó ügyeinkben is. Időszakunk nagyon sajátságos. Öntudatos működésre kell ébrednünk. A lágymelegség, a közöny pályámon nem talál barátot. Az igyekezet, a tiszta munkásság és egyeneslelkűség lehetnek csak utitársaim. És ez nem frasis, hanem elhivatásomnak természetes következménye; ezeknél nagyobb keblemben csak a krisztusi szeretet és alázatosság lehet.“

Majd így végzi csinos és valóban tanulságos beszédét: „Tervem, hogy szétszórtan lakó hiveinket is időnként keressük fel s tartsunk családjaikban istentiszteletet. Nem szabad engednünk, hogy egyházunktól távol lakó hiveink lelki gondozása tovább is figyelmen kívül hagyassék. A mink van, azt kell megtartanunk, azért kell munkálnunk. Ez anyagi korban sok a gondunk ugyan minden tekintetben, de azért a lelkieket sem szabad elhallgatnunk, hiszen egyházi ténykedésünk, szolgálattételünk felüldíti a roska-

dozó keblet s erők rugékonyságára nem kis befolyást gyakorol. Így és ezekben kívántam és kívánok esperesi hivalomnak szolgálni.“

Ez alkalommal töltötte be gyűlésünk az egyik felügyelő-gondnoki állást is Iszlai László egyházi tanácsos ur személyében. Ismerve felügyelő-gondnok úr egyéniségét: a választás előre is szerencsésnek mondható.

Az esperesi fizetésekre vonatkozó javaslat csak oly észrevétellel fogadtatott el, hogy annak az ekklesiák hozzájárulását célzó része teljesen mellőztessék.

Élénk eszmecserét idézett elő köz. hatóságaink szervezésére vonatkozó javaslat, valamint a belső emberek fizetéséről felvett kimutatások fölülvizsgálása. Ez utóbbiban a püspök úr ő méltósága — ki gyűlésünkön megjelent — tapasztalatokban gazdag észrevételeivel szintén részt vett.

Egyházi segélyért beadott kérelmek, tanügyi jelentés, indítványok alkották a közgyűlés további tárgyait.

Végül megemlítem, hogy ugyane nap reggel 8–10 óra közt alpapi törvényszékünk rendes ülést tartott. Ez is új, de egyszersmind igen czélszerű intézkedése esperesünknek.

Dombó.

József Dénes

A *székely-kereszturi* unitárius egyházkör ez évi rendes közgyűlését Ravában, július 31-én tartotta meg. Tanácskozást megelőző ünnepélyes istentiszteleten imát és az anyagi és szellemi haladást korszerűen tárgyaló beszédet Sándor Áron kadácsi lelkész mondott; emelvén az ünnepélyességet az egyházkör dalköre csekély számu erejéhez mérten kellően sikerült énekeivel. Művészi és egyházasan vezette a gyülekezet énekét Tóth V. Szent-ábrahámí derék énekvezér-tanító. Az istentisztelet végeztével nagytiszteletű Raffaj Domokos esperes úr a tőle megszokott apostoli ékes szólással üdvözli a ravai egyházközséget, szép multjára mutatva, jövőre is hithűségre buzdította. Ez üdvözlésre helybeli lelkész Végh Mihály kijelenti, hogy a közgyűlés tagjai egyházközségünknek várva várt vendégei. Megkezdődött ezek után a tanácskozás. Elnökök: a körü esperes és Pálffy Ferencz f. ü. gondnok. Jelen voltak a körü belső emberek csaknem hiány nélkül, világi egyh. tanácsos afiai. kevesen. A 14–15 pontból álló tárgysorozatot nagyrészben az egyházkör folyó ügyei képezték. Kiváló figyelmet költött az esperesnek sok munkáról tanuskodó, nagy gondnal összeállított évi jelentése. Közgyűlés sajnálattal vette tudomásul azt, hogy a körü segéypénztár vezetője tkts. Raffaj Károly úr hűséggel és buzgósággal betöltött állásáról betegsége miatt lemond, s megbizza közgyűlés Dr. Jankovich Pál, Geréb Sándor és Ürmösi Sándor afiait kifejezni az egyházkör őszinte részvétét és hálás köszönetét. A tárgysorozat beható tanácskozások után 3 órakor ért

véget, a mikor a ravai egyházközség vendégszeretetéből közebéé volt. Mondjam-e, hogy a külömben is élvezetes ebédet szellemes pohárköszöntések fűszereztek?

i. r.

Nevezetes tárgya volt közgyűlésünknek „*a. vallásközönség köz-igazgatási hatóságainak szervezete*“ című törvényjavaslat, továbbá az esperesek fizetésére vonatkozó Kelemen Albert-féle indítvány, és még az esperes napi és fuvardijának szabályozása a kiszállások alkalmával. Mindhárom tárgyat előzetesen megvitatta elnöki intézkedés folytán egy bizottság, a mely a törvényjavaslaton lényeges módosítást óhajtott volna tételni az által, hogy a közgyűlésnek meghatározott számú tagjai lennének 6 évi mandatummal belső emberek és világiak közül egyenlő arányban és a mellett a köri tisztviselők is 6 évre választatnának. Így lenne valóságos képviselői rendszer. A közgyűlés azonban inkább az eredeti törvényjavaslat mellett maradt, annyi óhajtatást fejezvé ki, hogy a tanítók mint ilyenek, ne zárassanak ki. A Kelemen Albert-féle indítványt a közügyigazgatókra és jegyzőre is kiterjeszteni óhajtja a közgyűlés, megállapítandónak óhajtván a három cardinalis hivatal számára törzsfizetesként annyi 30 frtot, a hány ekklesia a körben van, és ez összegnek $\frac{3}{4}$ részét a központ, $\frac{1}{4}$ részét vagyoni arányban az ekklesiák hordoznák. Ezzel egyértelmű az esperesi napidíjak szabályozására kiküldött bizottság véleménye is, annyi különbséggel, hogy az eddig visitatióra tett összes kiadások törzsfizetesképpen megállapítva, a visitatio a kiszállás helyett egyformásított minta számolásokat és kérdőpontokat központban vizsgáljon. Ezt az indítványt a közgyűlés egyhangulag tette magáévá.

Következett ezek után a köri segélypénztár megvizsgálása és ezzel kapcsolatosan a fungens belső emberek és özvegyek részére 80 frt kiosztása. Ez alapot néhai id. Pálffy Dénesné tette volt. Rendre minden belső ember részesül belőle. Ez alap buzgó pénztárnoka Raffaj Károly ur volt eddig, de most, súlyos betegsége miatt, legnagyobb fájdalomunkra a további kezeléstől meg kellett válnia. Helyébe egyhangulag Barabás Lajos aa. választott meg. Ha végül megemlítem a papi és kántori fizetések összeírását, illetve ezek helyesbítését, mely az elnökségre és társaira bízott, ezzel jórészt kimerítettem tudósításomat.

. . . . th.

Az *Aranyos-Torda kör*i unitáriusok köri közgyűlésüket aug. 22-én tartották Tordán. A gyűlést elnök Csegezy László esperes szép és tartalomdús beszéddel nyitotta meg. A megnyitó beszédben foglalkozik azon kérdéssel, valjon azon költségek, a mely a vallásos intézményekre és felszerelésekre fordítatik, a vallásosság nyilvánulásában meghozza-e azt az eredményt, azt a kamatot, mely megfelelő legyen a kiadásoknak? Nem. Nagyobb gondot kell fordítani a vallásos élet fejlesztésére, a kis gyermekek szívébe csepegtetni az isten hitét s beoltani a lelkiismeretet, hogy a lelkiis-

meret világítson neki az élet sötét s hova tovább oly borzasztó szennyes utain. Az iskolákban a papság kell, hogy átvegye a valóságos élet, az Isten hite fejlesztését, a lelkiismeret felköltését és ébrentartását.

Az egyházkör népessége 10576. A múlt évhez mérten szaporodás mutatkozik. 1893-ban született 210 fiu, 190 leány; meghalt 112 fiu, 109 leány; konfirmált 66 fi, 44 leány; eskettetett mentvéunnel 32, mentvény nélkül 53.

Gaal Miklós köri jegyző felsőbb rendeleteket olvas fel. Miniszteri rendelet szerint a tényleges szolgálatban álló katonák, csendőrök díjtalanul temettetnek el. Gondoskodás történt a honvéd csapatoknál levő unitáriusok istentisztelet tartásáról. A lelkészek a kimutatásokat a nyári tanításról az E. K. Tanácshoz terjesszék fel. E kérdésnél élénk és beható vita keletkezett, melynek eredménye lett, hogy a közgyűlés kimondta: a vasárnapi tanítást óhajtja bőhozni, de mivel ez csaknem minden ekkleziában megpróbáltatott eredmény nélkül, jövőre ajánlja, hogy a mesterek vasárnap reggel templomozás előtt a gyermekeket vallásos énektanításban részesítsék s az egybegyülteket, mikor csak az idő kedvező, templomba vezessék s így a vallás külső gyakorlását sajátíttassák el. A tanítást inkább az által látná a kör keresztülvihetőnek, ha a törvény segítségével az ismétlő oktatással lenne egybekötve, vagy azt helyettesitené.

Ezután a nevelésügyi bizottság jelentése olvastatott fel, melyből kitűnik, hogy az egyházkör csaknem összes tankötelessei részesítettnek oktatásban.

A belső emberi fizetések kitöltött listái felülvizsgálására bizottság küldetik ki.

Kelemen Albert maros-tordsköri esperes azon indítványa, hogy az espereseknek a kebli pénztár és hitközségek közös terhére körök szerint 120—210 fnt évi fizetés állíttassék meg, közhelyesséssel oly módosítással fogadtatott el, hogy az említett összegek egyharmad része az egyházköri jegyzőket illesse.

Köri közügyigazgató s házasságvéd Székely László a hivatalától megválván, helyébe Biró Lajos várfalvi pap választatott meg.

Gyöngyösi István esperes halála.

Kiválóan egyházközségünket, de egyszersmind az unitárius vallásközönseget is, nagy veszteség érte Gyöngyösi István nyug. unitárius pap, esperes és egyházi tanácsosnak f. hó 11-én történt halálával. Munkás életének méltatása másnak tiszte leendő, én csak a gyászszertartásról emlékszem meg.

A temetési szertartás szept. 14-én folyt le a helybeli unitá-

rius templomban, hová diszes ravatal volt felállítva. Az Isten tiszteletére emelt épület belsejét a mély gyász jeléül fekete posztóval és fátyollal vonatták be a kesergő gyermekek, özv. Zádorné Gyöngyösi Elma és Gyöngyösi Béla kir. erdőfelügyelő. És hogy a gyász valódi és mély, azt nemcsak a pompával felékesített templom mutatá, hanem az a nagy közönség is, mely a végső tisztességtételre megjelent. Egyházunk főgondnokától kezdve képviselve volt a társadalmi élet minden rétege, a körüli egyházi emberek élén az esperes, a megboldogultnak hivatali utóda jelent meg.

Kisgyörgy Sándor, az elhunyt papi utóda, szép beszédben megmutatá, hogy a gyászban is van vigasztalás. Megható könnyörgésében, elmélkedve a mulandóság felett, s egy nemesen megfutott pálya emlékezetét újítva meg, balzsamot csepegtetett az égő sebekre. Mert az emlékezésben is van vigasztalás. Az alapigét a Királyok könyvéből vette (23. r. 17. vers): *Micsoda temetésnek jegye ez, a melyet látok? — Az Isten emberének koporsója ez!*

Nagy hatással mutatá be a szt. ige alapján Gyöngyösi István esperes életét, munkálkodását. Ez egyházköztségben 44 évi küzdése és fáradozása után — így beszélt a szónok — nincs egyetlenegy tér, hol maradandó alkotásai ne volnának. Az Isten háza és az iskola — ez a két ikertestvér — köben, falban, szellemben, az erkölcsiség ápolásában sokat köszönhet neki. Az elismerésnek e hangján szólva, emlékezett meg szónok arról is, hogy a néhai egyházi kötelességeivel együtt hazafiúi kötelességeit is hiven teljesítette s ezért a szomorú időkben fogságot is szenvedett.

A templomból a gyermeki szeretet által megkoszorozott halottat a végső pihenő helyre kísértük, hál Ajtai János h.-almási lelkész fiatal hévvel bucsuzott el az egyházkör nevében.

Mi is azt mondjuk: Csöndes pihenést, jó éjszakát!

a+b.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Oktober.

2. — 1842. mh. Channing Ellery Vilmos.
4. — 1588. ban adatott ki a rendelet, hogy a Gergely-féle (mostani) naptár használatba vétessék.
5. — 1874-ben mh. Marosi Gergely igazgató tanár.
6. — 1837. meghalt Augistonovics Pál 74 éves korában. 1887-ben megindult az „Unitárius Közlöny.”
7. — 1811-ben meghalt Lázár István unitárius püspök.
9. — 1638-ban alapított a Harvard-egyetem Bostonban.
10. — 1569-ben nyujt be D. F. egy hitvallást a nagyváradi gyűlésen 1693-ban vették el az óvári főiskolát az unitáriusoktól a r. katolikusok számára.

15. — 1889-ben a Manchester New College megkezdte a működését Oxfordban.

20. — 1569-ben nyílt meg a vallási vitatkozás Nagy-Váradon az egységet vallók s a háromságosok között.

21. — 1663. Konez Boldizsár az ádámosi zsinaton püspökké választatott.

23. — 1696-ban kelt I. Leopold engedély levele Felvinczi György elébb toroczkoí tanítónak, szindarabok irására és előadására.

26. — 1890-ben szenteltetett fel a budapesti unitárius templom.

27. — 1553-ban égettetett meg elevenen Servet Mihály Champelnél.

28. — 1893-ban olvastatott fel Berde Mozsa végrendelete az E. K. tanácsban, rendkívüli nagy gyűlésben a meghatottság könnyei között.

31. — 1632. Stegmann Joachim, kit Rakovból hoztak, beköszöntött kolozsvári papnak.

Boros György.

Irodalom.

Emlékezés Kossuth Lajosra. Dr. Török István a kolozsvári ev. ref. főiskola jeles tanára a jelzett czim alatt kiadta az ifjúság ünnepélyén felolvasott becses essayjét. A szerető honfi és a nevelő tanár beszél a terjedelmes dolgozatban igaz hévvel és tiszta tudással. Az olvasóra is felemelő a hatása!

Vezérkönyv az elemi népiskolai számolás tanításához, különös tekintettel a Mocnik-féle számoló könyvekre, irták: Böngéző János és Orbán Mór I. füzet történet didaktik és Methodika, melyben röviden és értelmesen van előadva, hogy kik és hogy tanították s hogy tanítsák a számolást az iskolában. Minden tanító hasznát veheti ennek a kis könyvnek. Ára 40 kr.

Iskolai atlaszt adott ki elemi iskolai használatra Hölzel és társa Budapesten. Szerkesztették Berecz és Kogutovicz. A paedagogiai elvek szem előtt tartásával szerkesztett és szép tiszta nyomású mű s tisztán hazai termék. Ára 60 kr., a mit szó nélkül meg ér.

Magyar nyelvgyakorló és olvasó könyvet adott ki László Antal német ajkú népiskolák 2-ik oszt. számára, nagy utánjárásal. Ára kötve 16 kr.

Bibliai vallástant irt Kovácsy Sándor gymn. tanár, s kiadta a sárospataki irodalmi kör. Mint ebben a nemben úttörő munka figyelmet érdemel. Tanítja az ó-szövetségi vallást 16, az új szö-

vetségi, jóval több cikkben, melyek után közöl is válogatott zsol-tárokat és dicséreteket az ev. ref. énekeskönyvből. Függelékül Pa-lesztina földrajza. Ajánljuk a szakemberek figyelmébe. Ára 80 kr.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Egyházi reformok.** A közelgő egyh. Pótanácsn a reformoknak egész serege fog szőnyegen lenni. Egyik az egyházi hatóságok újra szervezése. A köri közgyűlésekről szóló tudósításokból látható, hogy e felett a tárgy felett élénk eszmecsere leend. Az esperesi fizetés rendezése egy nagyon életbe vágó ügy, melylyel a körök a jegyzők és a közügyigazgatók fizetését is együtt akarják megoldani. A belső emberek fizetésének a rendezése vagyis egy minimális összegre felemelése igazán égető kérdés, s az E. K. Tanácsnak nagyon sok munkát fog adni, míg a körök felterjesztéseit átvizsgálja és a végleges megállapodásra eljut. A tanári nyugdíj-ügy rendezése egy fél-esztendő kérdése, mivel csak ez alatt az idő alatt lehet az állami nyugdíjintézetbe belépni. Az állami nyugdíjintézet oly előnyöket nyújt, a melyeket egyházi uton megadni lehetetlen s ezért a belépés elkerülhetlen. Úgy látszik erről már meggyőződtek az intéző körökben is.

— **Budapesti egyházunk** — mint már jeleztük — segéd lelkészi állomást szervezett. A s.-lelkész Lőrinczi Dénes szept. 16-án kezdette meg szószéki működését. A beköszöntő beszédet — mint Budapestről értesülünk — szép számú közönség hallgatta végig s az ifju lelkész első szereplése köztetszéssel találkozott. Örvendünk az első sikernek s szép reményekkel vagyunk ifju barátunk jövőbeli működéséhez.

— **Hodmezővásárhelyt** a volt s.-lelkész jul. 22-én vett bucsut szerető hivatól, kik érzékenyen váltak meg tőle. Julius 29-én ment végbe az új s.-lelkész Lőfi Ödön beköszöntője. Igató pap Lőrinczi Dénes volt. A hívek szép számmal jelentek meg és rokonszenvesen fogadták az új lelkészt, kinek alapigéje ez volt: „Azokat, a melyek hátam mögött vannak, elfeledém; azokra pedig igyekezvén, a melyek előttem vannak — a cél felé futok“ Pál Philipp III. 14. v. — Ugyanakkor östve a lelkészi ház folyósóján vacsorát rendeztek, melyen hívek és nem hívek, mintegy 40-en vettek részt. E vacsorát teljesen az áldozatkész gondnok Kovács József állotta ki. Legyen béke, egyetértés és haladás a h.-m.-vásárhelyi hívek között.

— **Tanári székfoglaló ünnepély** tartatott sz.-kereszturi középiskolában szept. 4-én. P a p Mózes ifju tanár foglalta el tanszéket a szokott ünnepélylyel. Megnyitó beszédet Raffaj Domokos esperes s bezárót Sándor János igazgató tanár mondott. Üdvözljük az ifju tanárt s kívánunk sok sikert göröngyös, de szép pályáján.

— **Torna-verseny** tartatott Kolozsvárt szeptember 22-én. 13 tanintézet válogatott ifjai versenyeztek a tornászat különféle ágáiban kiváló ügyességgel. A nagyszámú nézőközönség a mutatványból álmélkodva látta mily nagy erőt, rugókonyságot, gyorsaságot és hajlékonyságot fejthet ki az ifju test. Legjelesebbnek bizonyultak a temesváriak. Számos jutalom és kitüntető oklevél osztatott ki. Az unitárius főiskola általános dicsérő oklevelet nyert s azon kívül elismerést mint a kötélluzásban legyőzője az aradiaknak. Értékes versenydíjat nyertek futásba Máthé Ferencz V., Bezakai János VIII. oszt tanuló.

— **Derzsi János emléke.** A „Család és Iskolában“ Bagosi Sándor tüzetesen és elismeréssel foglalkozik ezen füzettel, s főleg tanügyi szempontból ismer-teti a nagy alapító végrendeletét.

— **Borbély György** tanár barátunk Paget Olivér társaságában kerék-páron járta meg Angliát hat hét alatt. Gratulálunk a derék munkához!

— A papot, mint iskolaszéki tagot. A vall. és közokt. minister 9222 sz. rendeletében értesítette a tanfelügyelőségeket, hogy az 1876. évi 23. t.-cz. 9 §. értelmében a községi iskolaszékek minden rendes lelkész a tagja, még ha egy egyházközségnek több lelkésze volna is.

— Új iskolapad. Kettősfedélű új iskolapadot szerkesztett és mutatott be Adorján Domokos tordai tanító, a mit Debreczenbe a tanszerkiállításon elismeréssel fogadtak és feltalálóját elismerő dísz oklevéllel tüntették ki. Ohajjuk, hogy szakembereink ismerkedjenek meg ezzel a találmánnyal, melynek előnyeit első rendű szakértők is nagy elismeréssel tüntették ki.

— Az anyakönyv vezetéséről a Magyar Közigazgatás, Boncza Miklós kitünően szerkesztett lapja — érdekes cikket közöl, melyből átvesszük az alábbiakat. Angliában először 1538-ban rendeltetett el az anyakönyvvezetés Cromwell alkormányzó alatt; Franciaországban 1539-ben rendeltetett meg a lelkészeknek, mivel a hiübérek halálát hozzátartozóik gyakran eltitkolták s ez által a kincstárnak jelentékeny kárt okoztak. Legállandóbb intézkedése a tridenti zsinatnak volt, mely hazánkban 1564-ben lépett érvényre; Franciaországban 1579-ben az esketést a házasságkötés feltétlen kellékének mondják ki, s az anyakönyv vezetését külön közegekre bizzák s ugyanott 1791-ben a szept. 14-ik alkotmány kinyilvánította hogy a törvény a házasságot csak polgári szerződésnek tartja, s av 1792. évi törvény a polgári anyakönyvvezetést teljesen elválasztja az egyházitól.

— Kövenden szeptember 14-én roppant tűzvész pusztított, mely az unitárius pap és mester összes épületeit hamuvá égette s a templomot is csak a szomszéd községbeliek s különösen Dindár István önfeláldozó erélye mentette meg. Ezen kívül mintegy 35 gazda égett le. A kár rendkívüli nagy, mert minden termény be volt gyűjtve. A teljesen hajléktalanul maradt belső emberek első szüksége fedezésére a főt. püspök úr azonnal 50 frtot gyűjtött és el is küldött. Adakozók: Ferencz József 10 frt, Molnár Sándor 10 frt, Benczédi Gergely, 5 frt, Filep István 5 frt, Kovács János 3 frt, Mikó Imre 5 frt, Kanyaró Ferencz 5 frt, Nagy Gyula 2 frt, Mózes András 5 frt. — Boros György is gyűjtő-ívet indított, melyen adakoztak: Boros György 3 forintot, Dr. Nyiredy Géza 2 frt, Nagy Gyula 1 frt, Vécei Sámuel 3 frt, Petrovits György 1 frt, Tauffer Adolf 1 frt, Matskási Lajos 1 frt, Sipos Gábor 1 frt, Nagy Lajos 2 frt, Ulár Pál 1 frt, Dézsi Mihály 1 frt, Knauer József 50 kr., Bakk Lajos 1 frt, Zubácz Ferencz 50 kr., Király Mariska 1 frt, Sárdi Lőrincz 1 frt, Sárdi Lőrinczné 1 frt, Boros Sándor 2 frt, Boros Sándorné 1 frt, Gyulay László 5 frt, Turcsányi Gyula 2 frt, Dr. Haftl Dezső 1 frt, Fekete Gyula 1 frt, Kozma Ferencz 3 frt, Dr. Gálffy Endre 3 frt, Hajós János 3 frt, Fekete Pálné 5 frt, Fekete Pál 5 frt, Simén Elek 1 frt, Szász Adám 3 frt Petrichevich Horváth Kál-Kálmán 50 frt, Nagy György 2 frt, Iszlai Márton 1 frt. Összesen 110 frt.

— „A Magyar Mese és Mondavilágot“ annyiszor ajánlottuk már az Unitárius Közlönyben, hogy jónak láttuk egy meséjét a maga valóságában bemutatni a „Fiatalság Barátjában.“ Ebből meglehet látni, hogy nincs nagyítás a dicséretben és nem ok nélkül való az ajánlás. Naponta látjuk, hogy az olvasni tudó gyermek nem tudja letenni kezéből, ha egyszer megizelte. Már készen van az első kötet s kapható az „Athenacum“ kiadásában Budapesten kötve 3 frtért. Fűzetje 30 kr.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz Egylet közgyűlése október 27-én délután 3 órakor fog megtartani. E gyűlés fő tárgya lesz a rendes évi jelentéseken kívül, az egylet tíz évi fennállása emlékének felújítása, Fanyh Erzsébeth kisasszony felolvasása és Daniel főgondnok díjára hirdett irodalmi pályázatról jelentés.

Unitárius lelkész. Október 27-én a D. F. E. közgyűlése napján délelőtt kilencz órakor értekezlet lesz az unitárius lelkész érdekében. Minthogy ez ebben a nemben első általános értekezlet, minden lelkész és lelkészjelölt igyekezzék a

jelzett órában az unitárius főiskola dísztermében megjelenni. Külön meghívó nem fog kiadatni

A nyári tanításon szorgalommal megjelent ifjaknak a lelkész urak bejelentése szerint megküldöttük a jutalom-bibliákat. Befogunk számolni mind a megjutalmazottakról, mint a tanító urak működéséről.

Az Unitárius Közlöny következő három számát mutatványul ingyen fogjuk megküldeni bármely névre. Kérjük lapunk olvasóit sziveskedjenek egy levelező lapon közölni velünk azon ösmerőseik nevét és lakását, a kiknek a lap megküldését óhajtják.

A Fiatalság Barátja új száma megjelent a következő tartalommal: Iskolában. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 41. l. — Mit olvassunk a bibliából? Boros György. 42. l. — A bibliáról. (Költemény.) Nagy Dénes. 45. l. — Kosztika. Bálint Gábor. 45. l. — Drága levél. (Költemény.) Dézsi Mihály. 47. l. — Kevélység, kedvesség és Szivesség. (Mese.) Benedek Elek. 48. l. — Egy hires ember. Deák Miklós. 53. l. — Hogyan kezdődött meg nálunk a vasárnapi tanítás? i. r. 54. l. — Izenet a lányoknak. 55. l. — Fejtörő: Anagram 56. l. — Körtalány. Szótalányok. 56. l. — Számrejtvény. Jutalmak. A Dávid Ferencz Egylet kiadványai. Ára 10 kr. Ez már az 5-ik szám s reméljük, méltó elődeihez s kérjük fogadják szives barátságukba.

Az egylet pénztárába f. é. szept. 24-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek 94-re: Pap Mózes, Torda. Botár János, Toroczko. Kelemen István, Toroczko. Nagy Elek, Jász-Apáti. Székely Ferencz, Nagy-Várad. Lőfi Endre, Bányabükk.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek 94-re: Weress Ferencz, Torda. Major Domokos, Zsibó Székely Ferencz, Nagy-Várad.

A maroskőri fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Kaáli Ekklesia, Nagy Sámuel (89—93-ra), Simó József, Gálfalvi ekklesia, Jakab József (86—89-re), Bartalis József (93—94-re), Albert Áron, Kelemen Albert, Gál Kata, Fekete Gábor, Schuller József, Csép János, Pap Sándor, Szabó Lajos, Rédiger Géza, Gyöngyösi Dénes, Gál Elek, Székely Lajos, Cseh Sándor, Ürmösi Kálmán, Fazakas Lajos és Nagy János (90—94-re.)

A háromszéki fiók-egylet pénztárába fizettek: Lőfi Áron, Kriza Sándor Serester Matild, Albert Lőrincz, Utó András, Hosszu Ferencz, Göncz Mózes, Nagy József, Köröspataki ekklesia, Veress Ferencz, Veress György, Gyertyánfi Emil, Kövendi Mihály Zsigmond Áron, Benedek Lajos, Ungvári Lajos, Nagy Áron, Kökösi ekklesia, Kálnoki ekklesia (92—93-ra), Nagyajtai ekklesia, Kelemen Lajos (92—94-re), Szentiványi Miklós, Varga András (92—96-ra) Labortalvi ekklesia (93—95-re), Böloni ekklesia (93—94-re), Nagyajtai Péterfi Sándor, Siklódi István, Dávid Ágoston, Benedek János, Pál Sándor, Utó András (S.-Szt.-György), Barabás Ferencz (Árkos), Kisgyörgy, Tamás (Bölon) 95-re. Serester Sándor, Faluvégi András.

Kolozsvárt, 1894. szept. 24-én.

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

TARTALOM: Scharpe Matilda. (Arczképpel.) Fangh Erzsébet. 149. lap. — Egy angol nő indítványa magyar leányok érdekében. Sharpe Emilia. 151. l. — Két angol nő. Boros György. 152. l. — Berde emlékére. (Költemény.) Veress Árpád. 153. l. — Jellemvonás Berde Mozsa életéből. Tóth Károly. 155. l. — Az unitárius egyházkrörök évi közgyűlései 156. l. — Gyöngyösi István eszperes halála a -b. 159. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 160. l. — Irodalom. 161. l. — Egyház és iskolai mozgalmak 162. l. — Egyleti élet és munkásság. 163. l. —